

उच्चारणं कुरुत अर्थं च स्मरत Read aloud and learn the meanings -

संज्ञापदानि

कौशलम्	- कुशलता skill
प्रभातवेला	- प्रातःकाल morning
पवनः	- हवा wind
शिलाखण्डम्	- पत्थर stone
भगवन्!	- हे भगवन् O lord!
आयुष्मान्	- दीर्घायु live long
निवासः	- रहने का स्थान residence
कुटीरम्	- कुटिया hermitage
जीविकायै	- जीविका निर्वाह के लिए for livelihood
चापम्	- धनुष bow
दानम्	- दान charity
शरकाण्ड-शरैः	- सरकण्डों के तीरों से by arrows
अभ्यासेन	- अभ्यास द्वारा by practise

क्रियापदानि

प्रविशति	- प्रवेश करता है (he) enters
गुञ्जन्ति	- गुञ्जन करते हैं (they) buzzing
प्रसादयति	- खुश करती है (it) makes happy
उपविशामि	- बैठता हूँ (I) sit
प्रणमामि	- नमस्कार करता हूँ (I) salute
भव	- हो (you) may
धारयति	- धारण करते हैं (he) holds
प्रतीक्षते	- इन्तजार करता है (he) waits
निर्गच्छति	- निकल जाता है (he) exits
आलपन्ति	- बातचीत करते हैं (they) are conversing
निष्कासयेम	- निकालें (we) take it out
अक्षिपः	- फेंकी (you) throw
प्रार्थये	- मैं प्रार्थना करता हूँ (I) pray

क्षिप्तः	- फेंका गया thrown
आकर्षयामि	- खींचता हूँ (I) pull

अन्यपदानि

आत्मगतम्	- मन में to self
रमणीयम्	- सुन्दर charming
सुगन्धपरिपूर्णः	- खुशबू से भरी full of fragrance
उपगम्य	- पास जाकर going near
कुतः	- कहाँ से from where
नातिदूरे	- अधिक दूर नहीं very far
इतस्ततः	- इधर-उधर here and there
कीदृशः	- कैसा how/what kind of
अवतरणम्	- नीचे उतरना descending

पाठ-बोधः

1. आम्/न लिखत Write yes/no -

- वने कौरवाः पाण्डवाः च भ्रमन्ति स्म।
- आचार्य-द्रोणस्य हस्ते असिः आसीत्।
- वनस्य वातावरणं चित्तं प्रसादयति स्म।
- द्रोणाचार्यः दानेन जीविकां निर्वहति स्म।
- वनेचरस्य निवासः ग्रामे आसीत्।

..... न
..... न
..... आम्
..... न
..... न

उचित पदं चित्वा लिखत Write the correct answer -

- गुञ्जितसु लतासु के गुञ्जन्ति ? भ्रमराः (कोकिलाः / भ्रमराः / खगाः)
 कौदुशः पवनः चित्तं प्रसादयति ? सुगन्धपरिपूर्णः (तीव्रः / निर्मलः / सुगन्धपरिपूर्णः)
 धनुर्हस्तः कः वनं प्रविशति ? आचार्यद्रोणः (वनेचरः / आचार्यद्रोणः / अर्जुनः)
 कः आचार्य द्रोणं प्रणमति ? वनेचरः (दुर्योधनः / भीमः / वनेचरः)
 द्रोणाचार्यः कुत्र निवसति ? ग्रामे (ग्रामे / नगरे / वने)
 आचार्यः किं कृत्वा जीविकाम् अर्जयति ? उद्यमम् (युद्धम् / उद्यमम् / देशसेवाम्)

सूत्रपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत Form the questions -

कूपपरिसरे पाण्डवाः, कौरवाश्च परस्परम् आलपन्ति ।

पाण्डवाः, कौरवाश्च परस्परं कुत्र आलपन्ति ?

अस्माकं कन्दुकः कूपे पतितः अस्ति ।

त्वं कूपं प्रविश्य कन्दुकम् आनय ।

अयम् एकः शरकाण्ड-शरः द्रोणेन क्षिप्तः ।

एषा शरकाण्ड-शराणां माला रचिता अभवत् ।

व्याकरण-बोधः

पठत लिखत च Read and write -

भू = (to be) विधिलिङ्-लकारः (आज्ञा, प्रार्थना, इच्छा, सम्भावना, आदि विध्यर्थ में प्रयुक्त होता है ।)

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुषः	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः
मध्यमपुरुषः	भवेः	भवेतम्	भवेत
उत्तमपुरुषः	भवेयम्	भवेव	भवेम

2. अधोलिखितवाक्यानि विधिलिङ्-लकारे परिवर्तयत Change to potential mood -

- (i) वयं चित्राणि पश्यामः ।
 (ii) सः अभ्यासेन कौशलं विन्दति ।
 (iii) त्वम् आलस्यं त्यज ।
 (iv) यदि अहम् इच्छामि तर्हि गच्छामि ।
 (v) यूयं तत्र गच्छथ, ताजमहलस्मारकं च पश्यथ ।

वयं चित्राणि पश्येम ।
 विन्देत
 त्यजेत्
 इच्छेयम्
 गच्छेयम्
 पश्येयम्

3. विधिलिङ् - लकारस्य उचितं रूपं चित्वा लिखत Write the correct answer -

- (i) अहम् रक्तदुर्गम्
(ii) छात्राः तूष्णीम्
(iii) सा स्वमित्रस्य गृहं
(iv) हे ईश्वर! वयं देशं
(v) हे गुरो! किम् आवां पाठं
(vi) मा कश्चित् दुःखभाग्

पश्येयम्
तिष्ठेयुः
गच्छेयुः
रक्षेयम्
पठेयुः
भवेयुः

(पश्येत् / पश्येम / पश्येयुः)
(तिष्ठेत् / तिष्ठेयुः / तिष्ठेयुः)
(गच्छेत् / गच्छेयुः / गच्छेयुः)
(रक्षेयम् / रक्षेयम् / रक्षेयम्)
(पठेयुः / पठेयुः / पठेयुः)
(भवेयुः / भवेयुः / भवेयुः)

4. उदाहरणम् अनुसृत्य तालिकां पूरयत Complete the table -

धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
(i) पश्यत	दृश्	मध्यमः	बहुवचनम्
(ii) कुर्यात्	कृ	प्रथमः	एकवचनम्
(iii) प्राप्नुयात्	प्राप् + आप्	प्रथमः	एकवचनम्
(iv) मिलेत्	मिल	प्रथमः	एकवचनम्
(v) भवतु	भू	मध्यमः	एकवचनम्
(vi) कथय	कथ	प्रथमः	एकवचनम्

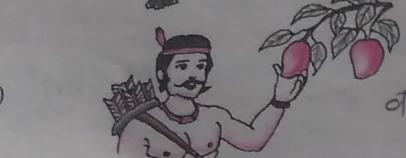
5. चित्राणां समक्षं पाठात् चित्वा वाक्यं लिखत Write the sentences -

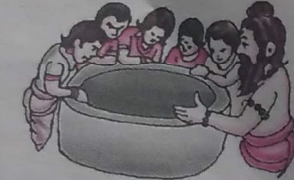
(i) अहो! अतिरमणीयम् एतद् वनम्।

(ii) अन्नपुष्पितासु लतासु आमराः शुज्जन्ति।

(iii) वनमेव मम निवासः विशदभूमिश्च।

(iv) अस्माकं कन्दुकः कूपेऽपतत्। क्वयं निष्पन्नः भवान् सहायो भवतु।